

Fura világ

A 2K alkotócsoporthoz kiállítás

KINCSES KÁROLY

Művészetek Háza, Csikász Galéria, Veszprém, 2020. II. 15. – III. 21.

Négy fotós, négy nagyon különböző életút, amelyik valamikor összecsomózódott, s így vagy úgy, máig tart. Még a múlt évezredben kezdődött. Magam is tanúja voltam a kezdet kezdetétől. Fura világ volt az 1980-as évek legelején Szombathelyen, gyanúsán közel a nyugati határszélhez. Az ellenőrzés is éber volt, Celldömölknél mindig felszálltak a pesti vonatra a civil hekusok, s bár már mindenki mindenkit ismert az évek során, újra s újra igazoltattak, kikérdeztek. A kalauz is beépített ügynök volt, azonnal jelentette, amikor Hajmáskéren egy golyót lefényképeztem teleobjektívvel a vonat ablakából. Ügyirat lettem a kémelhárításon...

Szóval fura világ volt. Akkoriban történt az is, hogy fent nevezett városban, megunván a Savaria Fotóklub áporodott amatőr dágványát, Dallos elkezdte maga köré szervezni a mást és másként akaró fotográfusifjjoncokat. Ő volt akkor az egyetlen ablak a Fiatal Művészek Klubjára, az akkor formálódó FMS-re, hozta a híreket, a fontosabbnál fontosabb embereket a képeikkel – Jokeszra, Montvai Attilára, Gyulavári József, Urbán Tamásra emlékszem. Dallos fotográfiai látásmódja is sokat alakult ez időben, de becsületére legyen mondva, ezt a szemléletet is folyamatosan közvetítette felénk. A kiállításon csak néhány képe emlékeztet a 2K előtti időszakára. Ehhez jött Bonyhádi Karesz, aki valahonnan kapta a legújabb külföldi fotós lapokat, és együtt csorgattuk a nyálunkat a szépen

LISZY JÁNOS: *Cím nélkül 2.*, 1979, HUNGART ©2020

fényképezett, jól nyomott magazinokat lapozgatván. Itthon akkor csak a nagyon amatőröskéjű Fotó újság volt és a kevés példányban megjelenő Fotóművészet ofszetnyomásban. Liszy János mindig kicsit meghökkentő és nehezen kezelhető embernek számított, de munkái a többiek számára is iránymutatók voltak. Rosta Joci meg többnyire hallgatott, mindig mosolygott, és rendületlen fényképezte saját popkulturális közegét. Hosszú beszélgetések, cimborálások nyomán formálódott a 2K. Sokféle, látszólag össze nem tartozó komponensből kezdett el főni a leves, mely láthatólag, így negyven évvel később is

DALLOS LÁSZLÓ: *Napbanéző*, 1982, HUNGART ©2020

BONYHÁDI KÁROLY: „1-2”, 1979, HUNGART ©2020

fogyasztható maradt, cseppet nem avasodott meg. Nekem könnyű volt akkor főiskolásként, mert Dallos néni befogadott a házukba, s amikor éppen nem csajoztam, ott ültem ezeken a szeánszokon.

Időközben elvégeztem a főiskolát, eljöttem, s csak távolról figyeltem, mit művelnek ezek ott négyen, szinte csak magukra utalva, mert bizvást kijelenthetjük, hogy túl sok felhajtóerő nem működött a városban akkoriban: volt Savaria társastánc találkozó, meg Korda György-koncert a Művelődési és Sportházban. Ebben a közegben voltak 1978–1982 között korszerűek, modernek, kísérletezők. Szembe mentek minden akkoriban divatos – sőt nem túlzok – üdvöztetőnek tartott fényképészeti gyakorlattal, mely fura kevercse volt a korábbi magyaros stílusnak, az amatőrök „csak a szépre emlékszem”-szemléletének és az elvárt szocreálnak. Ilyen körülmények között mást csinálni érdekesebb, figyelemre méltóbb, mint amikor nyitva minden határ, az internet segítségével kortárs lehetsz különösebb erőfeszítés és kockázatvállalás nélkül. Nézzük így is ezt az anyagot!

Kiléptek a város határain túlra, alig két évvel az alkotócsoport megalakulása után kiállításuk volt az őket 240 kilométerről is inspiráló Fiala Művészek Klubjában. Volt szerencsém látni, s nyugodtan kijelenthetem csaknem fél évszázaddal később, hogy még ott is egy fél lépéssel előrébb tartottak, mint a többiek. Volt még az Esztergomi Fotóbiennálé, néhány kiállítás, és lassan megszűnt a belső kohézió, a csoport, mely meg sem alakult hivatalosan, megszűnt – szintén nem hivatalosan. Liszy Jánossal történt, ami történt, többen közelről láttuk szerencsétlen sorsát, önpusztító életét s az abból egyenesen következő korai halálát. Rosta Joci Budapestre költözött. Dallos és Bonyhádi, bár végig barátok maradtak, elmerültek egzisztenciális és egyéb gondjaik tengerében. De egyikük sem tudott már másként fényképezni, mint amit ott együtt, négyen mint 2K kifundáltak. Így lett 2K-ból négy meglehetősen egyéni hangú, gondolkodó, erősen konceptuális, a sorba be nem álló alkotó.

Dallos Lacitól csak néhány kép került ki azokból, amelyek szétszórva a földön, ágyon, fal mellett és mindenhol körbevettek albérlő koromban. Beitta magát a szemembe a *Párizsi lány*, a *Melódia*, a *Cigány pár*, *Az esernyő* és a többi képe, melyek közül a kiállításon csak a *Vakablakok*, a *Kapcsok* és az *Illusztráció* volt látható. De ezek segítenek eljuttatni bennünket a *Lendítem lábamat* témában és formájában is nagyon erős sorozatához, a *Szélzúgók*, az FMK-ban látott

ROSTA JÓZSEF: *Lódz és Toruń között*, 1978, HUNGART ©2020

Kézfogásaim- és az *And*-képeken keresztül egészen az Óbudai Galériában bemutatott dupla és tripla expozíciós képeiig, melyekről már akkor is Ady és a „Minden Egész eltörött,/ Minden láng csak részekben lobban,/ Minden szerelem darabokban” kezdetű verssorok jutottak eszembe. Dallos, aki létrehozója, inspirátora volt a 2K-nak, egész pályáján kitartott az ekkor alapozott szellemiség mellett, és erre építette a 2K-n kívüli életművét is.

Bonyhádi Karesz sajátos képlet. Kezdeti fotói a már emlegetett nyugati magazinok magyarosított változatai, nem baj, hogy nem állított ki közülük egyet sem. De grafikus szemlélete, perfekcionizmusa hajtotta előre, hamar átlépett ezen, s kialakította saját nyelvét, stílusát. Neki egy kép nem kép, neki a valóság, ahogy van, nem érdekes, ő a fényképezőgépét arra használja, hogy a saját koncepcióit, melyek a fejében megszülettek, valamilyen látható formába töltse bele. És ha megszületett a kép, akkor sem elégszik meg vele, hozzátesz, installál, új (képi) valóságot teremt általuk, mely már csak áttételesen szól arról, ahonnan véttetett. Már akkor is konceptfotókban gondolkodott, amikor az még nem volt ennyire trendi. Neki így járt és jár az agya. Jó volt látni a már ismert képeit, és jó volt azokhoz mérni a még nem látottakat.

Rosta Joci saját nyelven beszél képeiben. Még szép, ez alapvető elvárás egy alkotóval szemben, de ő perfekt ezen a nyelven. Fekete-fehér, gyakran a középtónusokat hanyagoló, erős, robusztus, grafikai eszközökkel is élő képeket hoz létre mostanában. Hajlama van a konstruktív, „különböző formák elhelyezkedése különböző terekben”-típusú ábrázolásmódra. Korábbi képeiből dőlt a popkultúra sajátos, 1980-as vidéki változata teli fiatalsággal, lendülettel, érzelemmel. Mostanra jobban érdekli az

épített, konstruált valóság és a fény viszonya. Lenyugodott volna? Aligha, de az itt kiállított képei meglehetősen pontosan mutatják a paradigmaváltást.

És hát Liszy... Korábbi művei egy kreatív, mindenfelé figyelő, a világ dolgait nagyon egyéni módon leképző alkotót mutatnak, akinek aztán egyéni, személyes problémái nyomán látása mindinkább befelé fordult, csak magát, rögzelméit rögzítette, s ez is torzóban maradt. Nincs igazi életműve, csak egy átláthatatlan, bonyolult élete és annak néhány képi lenyomata. Mindaz, amit ránk hagyott töredékes életművében, az eddiginél sokkal több és alaposabb figyelmet érdemelne, mert a maga korában egyedülálló alkotó volt, s személye megkerülhetetlen kéne legyen minden alaposabb elemzésben, értékelésben, mely a neoavangárdot vizsgálja.

BONYHÁDI KÁROLY: *Oldódás*, 2011, HUNGART ©2020

LISZY JÁNOS: *Cím nélkül 1.*, 1980, HUNGART ©2020

Ha tetszik, ha nem, ki kell mondani, hogy itt mi csaknem valamennyien élő kövületek vagyunk. Mert míg végiggondoltam, miket akarok majd a 2K-ról elmondani, nagyokat utaztam térben is, időben is. Több mint negyven év van a képekben és bennünk, olyan emberek, helyzetek, akik, amik már csak a múlt idő t-jével írhatók le. Mégis ez a kiállítás azért jó, mert nem nosztalgizál, nem a múltra emlékszik, hanem még ma is határozott kéztartással mutat előre.

A cikk a kiállításmegnyitó szerkesztett változata.

ROSTA JÓZSEF: *Pidzsi és Dodó Dodó (Liszy József és Szijjártó Ágnes)*, 1977, HUNGART ©2020